

TOP-5.3.1-16-FE1-2017-00010

A helyi identitás és kohézió erősítése Polgárdi térségében

Objektumleírások

Készült: 2019. március

Készítette: Magyar Műemléki Topográfia Nonprofit Kft.

Füle épített öröksége

A Nyugat-Mezőföld északi részén elterülő, eredetileg egyutcás, völgyben fekvő település később kialakult párhuzamos keresztutcákkal. Nyugati oldalán a magasabb partfal mentén halmazos, máshol szalagtelkeken előkertes, fésűs beépítéssel. • Besenyő eredetű település. Kezdetben fejedelmi, majd királyi birtok volt. 1009-ben királyi adományként a veszprémi püspökségé lett, 1333-tól plébániás hely. 1653-1945 között a veszprémi káptalan birtokolta. 1692-ben a katonai átvonulások a pusztulás szélére sodorták, ennek ellenére végig lakott hely volt. Római katolikus plébániáját 1749-ben újraalapították. Az itt élők döntő többsége mindig is mezőgazdasággal foglalkozott. Közigazgatásilag évtizedekig Polgárdi társközsége volt, majd 1990-től vált ismét önállóvá.

BERTA 2003 (76-77.), ENTZ – SISA 1998 (78.), TAK 2017 (5-8.)

Keresztelő Szent János plébániatemplom

Széchenyi utca

Szabadon álló, homlokzati tornyos keletelt, egyhajós, egyenes szentélyzáródású épület, a szentély felé kontyolt nyeregtetővel. Barokk templom középkori részletekkel. 1323-ban Szent Márton templomát említik ezen a helyen. A középkori templom a török idők után átmenetileg a reformátusok birtokában volt. 1747-ben barokk stílusban építették át, majd 1749-ben szentelték fel. Műemléki helyreállítására 1959-ben került sor. • Homlokzati középtornyát diagonális állású támpillérekkel erősítették meg, sisakja hegyes. Hosszházás elrendezésű, egyenes záródású szentéllyel, amelynek külső falán az ANNO D MDCXCVII évszám olvasható. Hajója négyszakaszos, csehsüvegboltozatos, szentélye azonos szélességű, szintén csehsüvegboltozattal fedett. A szentélyben a műemléki helyreállításkor feltárt töredékes al fresco kifestés látható: a zárófalon oltárfestmény, az északi oldalon Keresztelő Szent János halála, a délin Keresztelő Szent János születése, a XVIII. század végéről. Rokokó szószéke 1788 előtről származik, padjai barokk stílusúak. Az oltár fölötti oldalon Krisztus keresztelese vászonra festett olajképet helyeztek el, amelyet Jakobey Károly készített 1876-ban. A hajó északi oldalán empire mellékoltár áll Szent Anna XVIII. század végi barokk képével. Felszereléséhez tartozik egy XVIII. századi barokk ezüst kehely és egy, a század elején készült barokk réz mécses. Műemlék.

BARDOLY – HARIS 2008 (46.), ENTZ – SISA 1998 (78-79.), TAK 2017 (11.)

Református templom

A település központjában, utcára merőlegesen, szabadon álló, egyhajós, félköríves záradékú, homlokzati tornyos, a záradék felé kontyolt nyeregtetős templom. 1783-ban kezdték el építeni Rieder József építőmester vezetésével, de tornya kétszer összedőlt, az építkezést Langmahr Mihály építőmester fejezte be 1843-ban. Az 1985. augusztus 15-i földrengéskor boltozata megsérült, újjáépítették. Főhomlokzatán zömök, harangszintes torony látható, alatta sarokpilaszterek által tartott, timpanonnal lezárt, enyhén előreugró rizalittal. A bejárati ajtó fölött karzatmegvilágító ablakot helyeztek el. Oldalhomlokzatait lizénák – enyhe kifalazások – tagolják. Háromszakaszos hajója csehsüvegboltozatos, a félköríves záradék félkupolával fedett, a záradékban 4 pilléren nyugvó karzat húzódik. Berendezését egyszerű klasszicista padok és szószék alkotják. Nyílászárói ezekkel egykorúak. Felszereléséhez tartozik 3 ónkanna 1793-ból és egy aranyozott ezüst kehely 1832-ből. Műemlék.

BARDOLY – HARIS 2008 (47.), ENTZ – SISA 1998 (79.), TAK 2017 (12.)

Sárréti Tájház

Széchenyi utca 107.

Az utcára merőlegesen épült műemlék lakóház, első részén kosáríves oldaltornáccal. Ez a része XVIII., hátsó része XIX. század közepi. A falu központjában álló jellegzetes parasztházat 1985-ben állította helyre az Országos Műemléki Felügyelőség. Formailag a Bakony–Balaton-felvidék hasonló épületeire emlékeztet, elterjedésüket tekintve azok legkeletibb előfordulása. Mai formáját a régebbi épületrész kibővítésével nyerte. Az utca felőli, korábbi épületrész szobából, konyhából, kamrából és istállóból áll. A hátsó, későbbi épületrész elrendezése más, de helyiségei ugyanazok. A házban az 1970-es évek elejéig két család élt, akik közös udvart használtak. Az első rész kémény nélküli, füstös konyhás házként épült. Itt a szoba ajtaja nem a konyhából, hanem a tornácról nyílt. A második házrész konyhája téglaboltozatú nyitott kéménnyel épült. Alatta a kocka alakú kenyérsütő nagykemence, illetve a kalács-, hús- és rétes sütésre alkalmas kiskemence ma is látható. Az épület első felében 1986-ban rendezték be a Sárréti Tájházat. A berendezési tárgyak túlnyomó része az utolsó tulajdonostól került a múzeumba. Ezt egészítették ki a Fülén és a Fejér megyei Sárrét községeiben gyűjtött tárgyakkal, leginkább bútorokkal és textíliákkal. Berendezéséből főként a Polgárdiból való, keményfából faragott sarokpad („felirata: Kovács János 1832”) és a bögreszemes, zöldmázos, csákvári cserépkályha emelhető ki. Az épület második részében szőttesekből és hímzésekből rendeztek be kiállítást. Itt főleg a megyei takácsközpontokban, Polgárdin, Zámolyon, Lovasberényben és Tabajdon készült szőtteseket, a kenderfeldolgozás eszközeit, a takács céhemlékeket, valamint a XVIII-XIX. századból származó Fejér megyei hímzéseket mutatják be.

BARDOLY – HARIS 2008 (47.), BERTA 2003 (76-77.), ENTZ – SISA 1998 (79.), TAK 2017 (13.)

Óvoda

(Széchenyi utca 59.)

A község főutcájában, utcavonalon, szabadon álló, L alakú, részben alápincézett, földszintes, kontyolt nyeregtető, átalakított, eredetileg plébániaházként funkcionáló épület. Épült a XVIII. század második felében. Utcai homlokzata szimmetrikus, enyhén előrelépő középrizalittal, amelyben két ablak van. A középső, harmadik ablakot befalazták. Felülete teljesen dísztelen. Ez már valószínűleg az átalakítás eredménye. Az arkádíves udvari homlokzatot részben befalazták, részben jelenkori toldásokkal takarták. Alaprajzi elrendezése egytraktusos, oldalfolyosós. Szobasora csehsüvegboltozatos. Az épületben jól láthatók az egykori kályhafülkék és a szabadkéményes konyha maradványa. Műemlék.

ENTZ – SISA 1998 (79.), TAK 2017 (14.)

Emlékművek

A település I. világháborús hősi emlékműve a temető melletti kis ligetben áll. A község képviselő-testülete 1923. augusztus 27-én határozott arról, hogy a világháborúban elesett hősök emlékét megörökítik. A szobor előállításának költségeire 52 mázsa búza értéket szavaztak meg, amelyet pótdóból kívántak fedezni, a mellékes költségeket pedig a községi pénztárból tervezték kifizetni. A megyei törvényhatósági bizottság ezt a határozatot nem hagyta jóvá, mivel a költségeket túl magasnak tartotta, és egy egyszerűbb emlékmű vagy emléktábla felállítását javasolta. Arra is utasították a testületet, hogy az alkotás elkészítésére nyilvános pályázatot írjon ki, a felállításkor pedig vegye figyelembe a község anyagi viszonyait. Végül egy kőkeresztet állítottak fel, amelyen az 1930-as évszám, a táblán pedig a következő szöveg olvasható: „Isten dicsőségére és a világháborúban hősi halált halt füleiek emlékeztére állította Vinter Mihály és családja Szent Imre halálának kilencszázadik évfordulóján”.

Az 1992-ben felállított II. világháborús emlékmű a temető melletti, a Rákóczi utca sarkán kialakított mesterséges ligetben kapott helyet. A két, egymásra merőlegesen álló betontömb az emlékművet négy részre osztja, amely felülnézetből kereszt alakot formáz. Az alkotás mindegyik oldalán egy-egy gránit táblát helyeztek el. A nyolc táblából az egyik üres.

http://mnl.gov.hu/mnl/fml/i_vilaghaborus_emlekmuek_fule

Felhasznált irodalom

- BARDOLY – HARIS 2008 Bardoly István – Haris Andrea: Magyarország műemlékjegyzéke. Fejér megye. Budapest, 2008, Kulturális Örökségvédelmi Hivatal.
- BERTA 2003 Berta Györgyné (szerk.): Értéktörző települések a Közép-Dunántúlon. Budapest, 2003, Központi Statisztikai Hivatal Fejér, Komárom és Veszprém Megyei Igazgatóságai.
- ENTZ – SISA 1998 Entz Géza – Sisa József (szerk.): Fejér megye művészeti emlékei. The Historic Monuments of Fejér County. Székesfehérvár, 1998, Magyar Tudományos Akadémia Művészettörténeti Kutató Intézet – Szent István Király Múzeum. (= Szent István Király Múzeum Közleményei A sorozat 34. kötet)
- TAK 2017 Településképi arculati kézikönyv. 2017.